

Amelander Clemenskerk is na de brand van 2013 mooier weer opgebouwd

In de H. Clemenskerk op Ameland presenteert pastoor Henk Nota vanavond zijn boek over de geschiedenis van de kerk. „Ik had mijn script net afgerond toen de kerk in februari 2013 afbrandde. We hebben de publicatie uitgesteld en ik heb de wederopbouw nu ook beschreven.”

Interview

Jan Auke Brink

Pastoor Henk Nota kent de Clemenskerk in Nes door en door. Hij is geboren op Ameland en is in de kerk gedoopt. Nu heeft hij een boek geschreven over de geschiedenis van de kerk.

Dat boek valt uiteen in twee delen: een eerste deel over de periode van de bouw in 1878 tot de brand in 20013, een tweede deel over de periode na de brand, waarin de volledig verwoeste kerk weer is opgebouwd en tegelijkertijd van binnen volledig is gemoderniseerd, met nieuwe kunstwerken, moderne geluidsinstallaties en goede lichtvoorzieningen.

Architect Pierre Cypers (1827-1921), bekend als ontwerper van het Rijksmuseum en het Centraal Station in Amsterdam en talloze katholieke kerken overal in het land, ontwierp de Amelander Clemenskerk na een negentiende-eeuwse crowdfundingactie van de eilander pastoor Otgerus Antonius Scholten (1827 - 1911).

De bouw kostte in 1878 17.000 gulden. Dat bedrag werd bijeengebracht door katholieken uit heel het land, daartoe aangespoord door smeekbedes van de pastoor in het katholieke dagblad *De Tijd*, vertelt Nota. „Scholten schreef via de media Nederlandse katholieken aan om de bouw te steunen. Ameland was een arm eiland en 17.000 gulden was veel geld. Dat was de propositie van de pastoor: help arme geloofsgenoten op Ameland.”

Groot gevolg

Scholten was 52 jaar lang pastoor op het eiland. In de jaren zestig van de negentiende eeuw vond hij het tijd om een grotere katholieke kerk te bouwen, aangezien de oude kerk uit 1648 te klein was geworden voor de eilander geloofsgemeenschap.

Zijn oproep kreeg groot gevolg: velen droegen bij met grote en kleine bedragen, zo blijkt oude edities van de krant. 'Een kapelaan, in de hoop nooit pastoor op Ameland te worden' schonk 2 gulden 50, terwijl de anonieme N.N. 300 gulden gaf.

Toen het benodigde geld in de jaren zeventig geld binnen was kon de bouw van start. „Cuypers is er speciaal voor een paar keer naar het eiland gekomen. Hij heeft een unieke kerk ontworpen die past in het Amelander landschap. Hij heeft zich ook laten inspireren door Scandinavische stavekerkjes, met veel hout. Zo kon de kerk goed tegen de wind en het zout van de zee.”

De hand van Cuypers is duidelijk zichtbaar in de kerk uit 1878, meent Nota: „Dat zit in de hele bouwstijl, de sierlijke ornamenten, het prachtige metselwerk in de bogen. Ik ben zelf pastoor in Sint Nicolaasga, die kerk is gebouwd door een leerling van Cuypers. Daarin zie je die ele-

menten ook terugkomen, alleen net iets anders.”

Tijdelijk pastoor

Toen Nota de kerk als kind bezocht bewonderde hij de bouwstijl van Cuypers nog niet. „Daar heb ik eigenlijk geen herinneringen aan. Toen ik zeven jaar was verhuisden we naar Leeuwarden. Daarna gingen we wel ieder jaar naar Ameland terug. Dat ben ik blijven doen, ook toen ik in 1999 als priester werd gewijd. Elk jaar bezocht ik het eiland en de kerk. Toen de Amelander pastoor ziek werd, heeft de bisschop gevraagd of ik tijdelijk zijn vervanger wilde worden. Zo heb ik er in 2010 en 2011 volop gezeten.”

Vanwege zijn interesse voor het verleden vroeg het kerkbestuur Nota of hij misschien ook het archief wilde ordenen. „Dat stond in stellingkasten op de slaapkamer van de pastorie. Volledig wanordelijk, vanaf 1850. De oudere delen waren gelukkig al overgebracht naar het

Architect Cuypers heeft zich laten inspireren door Scandinavische stavekerkjes, met veel hout

streekarchief in Dokkum, nu staan die in het gemeentearchief op het eiland.”

Tijdens dat uitzoeken van het archief ontstond het plan om een boek te maken. „Als ik me zo verdiep in zo'n geschiedenis van een kerk wil ik steeds meer weten. En dan wordt het de moeite waard om het door te vertellen. Ik heb een opzet gemaakt, ben gaan schrijven en heb foto's gemaakt van de kerk. Het script van het boek was net klaar toen de kerk in februari 2013 afbrandde. Mijn foto's van de kerk kregen toen extra belang.”

Wederopbouw

Na de brand hebben Nota en het kerkbestuur zichzelf de vraag gesteld hoe het verder moest met het boek. Laten verschijnen zonder de brand te vermelden zou vreemd zijn, maar aanvullen met de recente ontwikkelingen kostte veel tijd.

Een derde mogelijkheid was het boek helemaal niet te publiceren, maar daar voelde Nota niet voor.

Boven: het gebrandschilderde raam dat pastoor Henk Nota heeft ontworpen als eerbetoon aan kardinaal De Jong. Onder: de Clemenskerk in 2013 na de brand. Foto's: Regina Beijaard-Molenaar

„We hebben er voor gekozen de wederopbouw van de kerk mee te nemen in het boek. Daarom is het boek in twee delen gesplitst: het eerste deel bevat een volledige beschrijving van het in- en exterieur, het tweede deel beschrijft de brand en wederopbouw, met natuurlijk een uitgebreide beschrijving van de nieuwe inrichting. Want de kerk is in de jaren na de brand weer helemaal opnieuw opgebouwd.”

De buitenkant is gerestaureerd in de stijl van Cuypers, de binnenkant is gemoderniseerd. „De kerk was gelukkig goed verzekerd. In overleg met de verzekeraar en monumentenzorg hebben we besproken dat we het interieur graag wilden aanpassen aan de eisen van de tijd. Daar heeft ook de architect Cor Bouwstra bij geholpen, die al meer kerken van Cuypers had gerestaureerd.”

Nieuwe inzameling

Omdat de modernisering extra geld kostte, is er na de brand weer een

inzameling opgestart, net als bij de bouw in de negentiende eeuw. „Er zitten achttien ramen in de kerk, vier daarvan waren gebrandschilderd. Ik mocht bij de wederopbouw plaatsnemen in de interieurcommissie van de kerk en we wilden nu alle ramen voorzien van gebrandschilderd glas. Daarvoor konden mensen een raam sponsoren. Dat is uitstekend verlopen, daardoor heeft de kerk nu allemaal glas-in-loodramen.”

Nota ontwierp een van de nieuwe ruiten zelf: een gedenkruimte voor de op Ameland geboren kardinaal Johannes de Jong (1885-1955): „Dat ontwerp heb ik samen met een kameraad van me gemaakt, hij is familie van de kardinaal. Aanleiding was dat in de jaren tachtig van de twintigste eeuw een raam met Titus Brandsma is geplaatst in de kerk. In de vernieuwde kerk kreeg dat raam weer een plaats. Maar je kunt Titus eigenlijk niet los zien van kardinaal De Jong. Daarom heeft de kerk nu met het grote raam boven de ingang

een eerbetoon aan de kardinaal.”

Zo is de kerk tegenwoordig op een bepaalde manier mooier dan voor de brand, meent Nota. De kruiswegstaties van de Duitse kunstenaar Eugen Keller (1904 - 1995) spelen daar ook een rol in. „Dat zijn wereldberoemde kunsthistorische werken van staal en brons. De kerk kreeg die in jaren zestig. We waren bang dat ze verloren waren gegaan in de brand, maar gelukkig konden ze toch nog gerestaureerd worden. Nu zijn ze nog mooier dan voor de brand. Als je goed kijkt kun je zien wat gerestaureerd is en wat nog oorspronkelijk is. Dat geeft ze een extra laag, heel bijzonder.”

H. Clemenskerk te Nes op Ameland, Henk Nota, Stichting Archief- en Documentatiecentrum voor r.k. Fryslân, 15 euro

